EPISTOLA EVCHARISTICA

AD

VIRVM ILLVSTREM ATQVE EXCELLENTISSIMVM

DOMINVM

FRIDERICVM HOFFMANNVM

MEDICORVM NOSTRI AEVI PRINCIPEM

IN GRATI ANIMI DEBITÆQVE OBSERVANTIÆ TESTIMONIVM

EXARATA

A

MOYSE SOBERNHEIM,

BINGENSI.

Digitized by Google

VIR ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIME

Postequam superatis & exantlatis academicis laboribus, auspicato eorundem attigi metam, & specimine hoc inaugurali artis quasi tirocinium ponere animus est; devotissima non solum mente Summi Numinis immensam veneror clementiam, quæ vires, vitam ac sanitatem benignissime mihi hucusque concessit, sed gratissimo etiam recolo animo eximiam benevolentiam eorum, quorum solida institutione & fidelissima manuductione in hauriendis artis Apollineæ principiis & addiscendis ad pleniorem rerum medicarum cognitionem saluberrimis doctrinis, me quam maxime adiutum sentio. Inprimis autem non satis demirari possum tot illustria beneficia, quibus TIBI PA-

Digitized by Google

PATRONE MAXIME placuit me non tam exornare, quam potius augere ac cumulare. Ex quo enim inclytam Fridericianam adii, & mihi fors obtigit ex ore TVO penitus pendere penitusque, tam eximiam & incomparabilem TVAM erga me expertus sum benevolentiam, ut luculentissimis illius documentis pro merito & amplitudine tantum enumerandis me longe imparem esse lubentissime profitear. Sane TVÆ benignitati, TVÆ institutioni, TVÆ manuductioni, TVÆ dexteritati omnes meos qualescunque in arte medica profectus debeo, eosque TIBI ultro refero datos atque acceptos. TV enim VIR ILLVSTRIS iterum iterumque inculcasti, pauca esse, quæ Medicum nobilitant, sed pauca hæc paucis cognita esse atque perspecta, & proinde me à diffusis, incertis, fallacibus atque sterilibus plane opinionibus retraxisti, & ad limpidissimos ipsius veritatis fontes manu quasi duxisti, & paucas quidem & simplices, sed faciles amplissimique usus veritates proposuisti. TV mihi auctor extitisti, ut non cœco quodam impetu in praxeos medicæ sacraria irruerem, sed prius Physicorum, Anatomicorum & Chymicorum adirem scholas, & animum eorum disciplinis probe excultum ad Medicorum subsellia demum adferrem. TV mechanismum corporis humani motuum nempe vitalium œconomiam sapientissime instructam, & quæ illi vel conservandæ vel destruendæ apta sunt, dilucide & dictis & scriptis mihi tradidisti. TV identidem monuisti, ut quam solertissime animo infigerem, non omnia omnibus prodesse, sed ex immensa remediorum sylva delibatissima tantum esse depromenda, & post exactam morbi, subiecti omniumque circumstantiarum cognitionem, congruo tempore, debita dosi, ordine ac me-

thodo caute atque prudenter in usum esse trahenda. TV denique solidissima medendi fundamenta subministrasti, saluberrima præcepta, utilissimas cautelas atque regulas dedisti, & omne id, quod artis nostræ exercitium reddit felicissimum fidelissime instillare annisus es. Tot itaque obstrictus tantisque devinctus nominibus, nihil equidem magis in votis haberem, quam ut horum TVORVM, PATRONE ÆTATEM COLENDE, in me meritorum partem quandam redhostimento quodam assequi valerem: at mihi, & ingenio & viribus destituto, nulla alia suppetit ratio, qua me tanto debito exsolvere possim, quam ut maxima illa beneficiorum vincula, quibus me TIBI totum devinctum tenes totumque, exponam, demissasque pro iisdem referam grates. Accipe igitur VIR ILLVSTRIS, devotam quam TIBI offero mentem; accipe ingenuum & gratissimum quod voveo pectus, & certissime TIBI persuadeas rogo, me omni obsequio, omni observantia, omni industria & contentissimo labore eo esse annisurum, ut TE nunquam hæc tot ac tanta in me contulisse pœniteat, nec unquam permissurum, ut quicquam in me deprehendatur, quod non aperte prodat, quantum studeam, ne, si gratus omnino esse nequeo, ingratus tamen ullo tempore conspiciar. Quod superest, summum Numen supplex ardentissime precor, velit TIBI, VIR ILLVSTRIS ET EXCELLENTISSIME, imposterum vires sufficere, annos augere, viridem protendere senectam TEque omni felicitatis genere affluentem, salvum quam diutissime præstare atque incolumem. Ita enim augustissima spe fruor, fore, ut me absentem quoque benevolentia, favore atque patrocinio TVO digneris, id quod obsequiose adhuc abs TE peto atque contendo. Deprop. Halæ IV. Non. Decembr. A. cIↃ IↃ ccxxiii.

DE

DE

CAVTO ET INCAVTO SEDATIVORVM VSV.

PROOEMIVM.

Apienter non minus quam vere, gravissimus ille Medicinæ auctor, *Hippocrates*, *libr. de arte* §. 7. fatur: *quæ profuerunt, obrectum usum profuerunt; quæ vero nocuerunt, obid, quod non recte usurpata sunt, nocuerunt*; & paucis his omne id, quod artis nostræ exercitium felicissimum reddit compendio exhibet. Omnia enim medicaminum genera haud aliter sunt consideranda, quam instrumenta in manu artificis, quæ licet affabre sint fabricata & quam optime constituta, eodem tamen modo rudi & incomto producto efformando quam summo ad miraculum usque artificio exasciando & perpoliendo inservire possunt, nisi ingeniosa, provida & artificiosa manus accesserit. Eodem modo non quidem negandum est, remedia activa agendi possidere principia, quibus cum operationem suam edunt, sed id certum

Digitized by Google

etiam est atque exploratum, præter divinam benedictionem, determinatum, sive potius salutarem illorum effectum, neutiquam sine directione & prudenti administratione, hoc est, recto usu, obtineri. Quo magis itaque is, qui felicem operam artis exercitio admovere gestit, nihil prius, nihilque posterius sibi habere debet, quam ut præter genuinam morbi & subiecti dignotionem, nec non remediorum eorumque virium notitiam, medicamenta summo cum iudicio, solicita prudentia & congrua opportunitate propinare & applicare calleat, eo acerbius sane dolendum est, ipsa hæc auxilia, quæ à Summi Numinis clementia mortalibus concessa sunt, ut iisdem divinum illud sanitatis donum conservent amissumque recuperent, imprudenti exhibitione à communi medicastrorum turba tantopere deturpari ac infamari, ut cum irreparabili ægrotantium damno maximum inde opprobrium in salutarem omnium nobilissimam artem redundet. Facillimum sane esset innumera propemodum exempla in testimonium arcessere, si placeret morborum tantum corruptorum species enumerare, sed ultro supersedebimus labore, quem tot præstantissimi viri iamiam exantlarunt, nec eorum querelas repetemus. Quodsi vero ullum remediorum genus providam a Medico exposcit administrationem, id certissime sunt ea quæ motus sopiunt atque componunt remedia, quæ, quo præstantiori pollent virtute, eo maior labes, eoque gravius damnum imprudenti eorum usu toti œconomiæ vitali infertur. Ecquis enim est, qui ignoret? præsentissimam non solum omnium sedativorum esse opem, sed eadem latissime quoque eximiam suam efficaciam diffundere & in morbosis tam solidorum, quam fluidorum afflictionibus exoptatissimam spondere medelam. At

quem

quem etiam latet, graviſſimas & immedicabiles noxas, immo mortem ipſam ſæpiſſime eorum excipere uſum, adeo ut experientia firma compertum ſit, plus detrimenti, quam emolumenti, à ſolenni & communi ſedantium applicatione morbo afflictos experiri, & eorum abuſum hodiernis temporibus ferme prævalere uſui. Neque ea propter mirum eſt in tam diverſas opiniones abire in ſedativorum commemoratione Medicos; quot enim ſunt, qui hæc ad cœlum usque tollunt divinisque laudibus celebrant, e contra quot ſunt, qui hæc deprimunt atque in orcum usque damnant? quot ſunt, qui hæc optima quaſi deprædicant antidota, aſt quot ſunt, qui hæc veneni nomine dehoneſtant, atque reformidant? quot ſunt qui absque ſedativorum uſu ſe Medicos eſſe futuros renuunt, at quot ſunt, qui hæc cane peius & angue fugiunt inque totum deprimunt? denique quot ſunt, qui medium tenentes hæc tantummodo inſecuris remediis accenſent? & ſinguli ad experientiæ fulcrum confugiunt. Poſtremi hi omnium optime mihi ſentire videntur, utpote qui nimium iisdem nec tribuentes nec dementes, inſecurorum nomine ſedativa inſignendo, circumſpectam Medici dexteritatem in applicandis iis requirunt, ne ab improvido uſu irreparabile oboriatur damnum, nec plenaria eorum proſcriptione præſtanti Medicina in debellandis morbis inſtrumento privetur. Proinde cum mihi ab Alma & Gratioſa in Illuſtri hac Fridericiana Facultate medica iniungeretur, ut ad honores adſpirans, ſpecimen quoddam meorum qualiumcunque in re medica profectuum exhiberem, dignum omnino mihi viſum fuit *de cauto ſedativorum uſu* tractatio, argumentum, in quo ingenium pro tenuitate exercerem. Faciam itaque periculum & quid humeri ferant tentabo, atque

exvar-

ex vastissimo Medicinæ practicæ campo quædam delibare conabor, enucleaturus, quid potissimum in sedativorum interno usu observandum, quo rectus evadat & salutaris obtineatur effectus. Nolo autem in hoc specimine tractando verbosæ & in longum nimis excurrenti disquisitioni studere, sed breviori, quam Galenus optimum dicendi genus appellitat, operam dabo, ita tamen, ut rem succincte exponam paucisque multa comprehendam. Quod ut ex voto & ad optatum finem succedat, humillime ardentissimis ante omnia Numinis Divini imploro & solicito auxilium precibus & suspiriis, cui soli quævis dicta facta & cogitata, accepta referendafunt; ut sua gratia, sua benedictione hisce meis conatibus quam clementissime adsit, laborisque præsentis ornet ingressum, dirigat progressum, compleat egressum, quo omnia cedant feliciter, ad sempiternam Nominis sui gloriam & utilitatem proximi promovendam.

§. I.

CUm meum propositum sit de sedativis eorumque circumspecto usu fusius paulo atque curatius differere, ordo tractionis utique postulat, ut statim in limine exponam, quid per ea intellectum velim. Sunt itaque sedativa ea remedia, quæ doloribus tollendis, & præter naturalibus excretionibus compescendis, inserviunt, sive, quæ validiores & effrenes solidorum & fluidorum motus ac impetus componunt eosque pacatiores reddunt. Hæc sedantium notio generalis admodum est, & tam late patet, ut in complexu suo complura alia, tanquam species subordinatas foveat, licet ab auctoribus variis subinde denominationibus insignian-

tur;

tur. Nemini enim ignotum esse poterit, passim in scriptis medicis memorari demulcentia, anodyna, opiata, narcotica, soporifera, stupefactoria, paregorica aliaque id generis medicamina, alia his, alia aliis morbis dicari, quædam interne, nonnulla externe applicari, quorum omnium tamen effectus ita conspirat, ut sola motuum sedatione perficiatur & absolvatur.

§. II.

Edunt autem hæc quæ motus moderantur remedia differentem maxime effectum ratione gradus; dum alia mitius, alia validius, alia validissime operantur, ob diversa quibus agunt principia. Quamvis enim omnia sulphureo quodam subtili vaporoso elemento operentur, illud tamen pro differente constitutione sua, nec non varia aliarum particularum intermixtione, diversæ quodammodo indolis est; ita, ut quædam horum suaveolens, alia graveolens, nonnulla denique stupefactivum plane & narcoticum contineant sulphur. Assero itaque custodire sedativa remedia sulphureum quoddam principium & hoc mediante suam potissimum exserere efficaciam, neque quenquam futurum spero, qui hanc in dubium vocet sententiam, cum plurimis eadem adstrui & confirmari queat argumentis. Etenim hæc quæ motus componunt & assopiunt medicamina non solum fortem & diu durantem spargunt odorem, sed etiam uti præclare pro more suo monuit Illvstr. Dn. Hoffmannvs, *Patronus atque Præceptor meus demisse colendus, Diss. de Opiatorum nova eaque mechanica operandi ratione §. 3.* coctione vaporabili hoc suo elemento orbata longe mitioris & debilioris quam ante evadunt efficaciæ; subtilissimas vero sulphureas particulas odorem suscitare & coctione promtis-

sime in auras disiici, nemo sane negabit. Neutiquam tamen hanc assertionem ad sinistrum hunc sensum detorqueri volo, quod omnia, quæ sulphureo pollent principio, sint anodyna, sed potius distinguendum esse censeo illud, quod sedativis inest, ab aliis. Nimirum non tam crassum & unctuosum est, quam illud, quod fovent olea expressa, pinguedines, axungiæ, utpote quod ægerrime resolvitur in vapores, neque tam subtile atque æthereum est quam id, quod in oleis destillatis delitescit & celerrime dissipatur, sed temperatæ indolis est, ex humido, sale & terra solubili ætherea plus minus fixiori, emergens.

§. III.

Dixi modo antea instructa esse sedativorum quædam svaveolenti, alia graveolenti, nonnulla narcotico & stupefactivo plane sulphureo principio: hæc itaque quæ molliſſimum & suavem diffiant odorem naturæ blando atque amico sulphure instructa sunt, adeoque mitioris indolis & securioris usus existunt. Annumerantur hisce cum herbis basilico, mentha, hormino, salvia, millefolio, flores chamomillæ, tiliæ, pœoniæ, acaciæ, liliorum alborum, convallium, ulmariæ, nec non semina anisi, nuclei persicorum, ceraforum, amygdalæ amaræ & inprimis ex iis destillatæ aquæ, porro cortices citri, aurantiorum, thymiamatis, moschus, ambra, zibethum, spiritus nitri & vitrioli dulcis, & denique is, qui primus nominari meruisset Illvstris Domini Hoffmanni liquor anodynus mineralis. Validioris vero efficaciæ sunt illæ, quæ sulphure vaporoso graveolenti, naturæ non adeo amico, motus cum doloribus & spasmis componunt, quæ quidem haud exiguum usum præstant laudemque merentur eximiam, summam tamen

tamen Medici & prudentiam & dexteritatem requirunt. Hunc cenſum ſubeunt papaveracea, variaque ex floribus atque ſeminibus horum præparata remedia, inprimis vero huc referenda lacryma papaveris, quæ opii nomine venit, cum omnibus iis, quæ ingreditur correctum & diverſimode compoſitum cum aliis medicaminibus. Eodem quoque principio & elemento agunt ea, quæ ex animantibus deſumuntur, ut ſunt caſtoreum, lumbrici terreſtres, ſecundina, aliaque, quæ paſſim ab auctoribus hunc in finem commendantur. Validiſſima denique ſunt ea, quæ ſulphure vaporoſo, valde gravi, naturæ fluidi nervei inimico admodum & infeſto agunt, & dici ſolent narcotica, ſtupefactiva, quæ quoniam virtute motus penitus ſiſtendi potius ac extinguendi, quam ſedandi ac levandi gaudent, rariſſime vel plane non in uſum vocanda ſunt. Horum in numero locum habent hyoſcyamus, mandragora, ſtrammonium, datura, corona imperialis, lolii farina aliaque ex his confecta.

§. IV.

Omnia hæc quæ iam memoravi ſedativorum genera, primario efficacia ſua fluidum illud tenuiſſimum & ſubtiliſſimum, quod motibus & ſenſibus in corpore præeſt, afficiunt, tum vero eandem etiam in fluidas, æque ac ſolidas corporis noſtri partes diffundunt. Iam dudum enim a Medicorum & Phyſicorum clariſſimis indicatum & ex phyſiologicis notum eſt, liquidum, quod nervi vehunt, æthereo-elaſticum, omnium in machina animali motuum cauſſam eſſe proximam, adeoque etiam exorbitantium; hinc ea quæ motus moderantur remedia, in principalem eorum cauſſam primario operari prona admodum conſequentia elicitur. Præterea firma conſtat experientia

in quibusdam, præsertim fœminis, imbecillioris & sensibilioris naturæ & ad symptomata hysterica pronis, a sedativorum usu spasmos non tam imminui, quam potius augeri atque exacerbari, indubio utique testimonio, exserere hæc ipsa primario suam potentiam in genus nervosum eiusque fluidum. Nimirum quandocunque sedativa interius assumta in ventriculo ac intestinis motu, calore & humido dissolvuntur, accedente insuper menstruo salivali, particulæ eorum tenuissimæ a nexu suo liberantur & dispergunt vapores suos, qui membranarum & nervorum poris sese insinuantes, purissimum illud ac mobilissimum fluidum afficiunt, ut in motu suo sistatur. Hinc eiusmodi remedium sedans, inprimis opiatum simulac, fuerit assumtum, illico inclinationem ad somnolentiam producit, & atrocissimi dolores, qui intestina torserunt, conquiescunt.

§. V.

Præter primariam hanc sedativorum in fluidum nerveum operationem, notatu & consideratione digna non minus est illa, quam in massam sanguineam exserunt expansiva. Scilicet pollent hæc ipsa sulphureo, ut iamiam diximus principio, quod eiusmodi est indolis, ut in tenuissimos halitus expandi & mirum in modum rarefieri queat; hinc si assumuntur & in corpore dissolvuntur, vaporosum hoc sulphur sanguinis ingreditur massam, eandemque vaporoso hoc principio imbuit, ita ut is accedentibus in pulmonibus particulis aereis elasticis mirum in modum expandatur, attenuetur maiorique elasticitate instruatur. Hoc modo constitutus sanguis mirifice vasa distendit, eorumque elatere & resistentia debilitata, tardiori circumvehitur motu, immo, si ita inturgescens fertur

ad

ad cerebri tubulos arterioſos, qui calvariam ſubeuntes, externam ſuam tunicam deponunt, adeoque teneriores ac minus elaſticæ ſunt, eosdem magis adhuc expandit & regreſſum ſanguinis e capite impedit; unde accidit, ut parcius recedat liquidum nerveum, & tonus ac tenſio nervorum, quæ ab eius debito influxu dependet, quodammodo debilitetur motusque augmentum remittat. Rarefactivam vero & expanſivam ſedativorum eſſe virtutem luculentiſſime demonſtrant omnia illa phœnomena, quæ poſt eorum uſum, inprimis nimium, corpus infeſtare ſolent, qualia ſunt intumeſcentia faciei, inflatio venarum, pulſus debilis, ſomnus, ſtupor mentis, ſopor, memoriæ & phantaſiæ læſio, eodem modo ac videmus ſpirituoſa nimia copia aſſumta mentis alienationem, ſoporem atque ſtuporem producere.

§. VI.

Denique illa etiam ſedativorum penſitanda eſt efficacia quam in ſolidis partibus earumque motibus componendis ac complacandis exſerunt, quæ ex prævia eorum in liquidum nerveum & maſſam ſanguineam operatione emergit. Duplex autem ſedativorum in ſolidis eſt effectus, unus, quo motus impetuoſiores moderantur, alter, quo dolores conſopiunt, prius quæ præſtant antiſpaſmodica, quæ poſterius anodyna appellantur remedia. Cum vero omnis in machina animali motus non tam a partium ſolidarum mechanica ad motum diſpoſitione & ſtructura, quam potius a debito liquidi, quod in nervis vehitur elaſtici, nec non ſanguinis arterioſi influxu proveniat, dilucide omnino pateſcit, ſedativorum operationem fluidis his prius impreſſam, ad ſolida demum transferri, & cohibito illorum impetuoſiori motu, vehementiorem horum quo-

que motionem componi. Eodem modo abunde quidem compertum est, existere in corporibus animantium principium quoddam, quod impressionem ab obiectis percipiat, id vero etiam indubiæ veritatis est, operari hoc ipsum mediante liquido nerveo, ita ut per hoc actiones & motus obiectorum ad sensorium commune in cerebro deferantur, licet dictu & perceptu difficillimum sit, quomodo fiat rerum sensilium in nervos agentium perceptio. Porro in propatulo est, dolores a multiplicibus quidem caussis produci posse, sed sedem perceptionis dolorificæ tantum in membranis nerveis tensilibus esse constituendam, quæ, quo maior tensio & vehementior ab externo obiecto agitatio est, eo acutiore & sensibiliore dolore afficiuntur, quo magis vero relaxantur, eo hebetioris sensationis sunt. Denique etiam extra dubitationem positum est, turgescentiam nervorum & tensionem membranarum nervosarum ab influxu fluidi elastici, quod in iis hospitatur dependere, hinc si per sedantia remedia fluxus & aditus eius præter naturam auctus cohibetur, tensio remittit, & dolor evanescit. Luculentissime hanc nostram assertionem confirmant membra paralysi tacta, quæ omni sensatione & motu carent, propterea quod secedens a sanguine stagnante serum, medullæ spinalis nervos occupat & efficit, ut iidem fluido elastico, quod tensionem efficit, destituantur.

§. VII.

Hactenus sedativorum principia, varias classes modumque operandi excussimus: transgredimur iam ad applicationem huius theoriæ in diversis morborum generibus. Quemadmodum vero sanitas a temperato, libero & æquabili solidorum ac fluidorum motu, sanguinisque

que & humorum temperie neque minus a convenientibus ſecretionibus & excretionibus dependet, ita viciſſim morbus dicitur, quando turbata vel ſublata proportione & ordine motuum in ſolidis & fluidis, temperies ſanguinis & humorum depravatur ac ſecretionum & excretionum negotium inſigniter læditur. Morbi itaque, qui conſiderationem medicam incurrunt, ſunt vel ſolidorum, vel fluidorum, vel utrorumque ſimul. Ad tres has claſſes omnes quidem morboſarum affectionum ſpecies referri poſſunt, ſed pro inſtituti noſtri ratione, eæ tantum in præſentiarum noſtram ſubibunt meditationem, quæ motuum vitio peccant; ubi tamen notandum, nos non tantum de perverſa illa motuum conſtitutione eſſe locuturos, quæ ſola morbum efficit, ſed etiam de illa quæ aliis morbidis afflictionibus, a quacunque etiam cauſſa hæ fuerint ortæ, complicatur, easque graviſſime exaſperat. Neque mihi ſermo erit de vitiis motuum, quatenus iidem defectu & imminutione morboſi exiſtunt, ſed quatenus exceſſu nimioque augmento delinquunt; utpote quibus ſedativa remedia dicata tantum ſunt, & accomodata. Nimis autem longum foret omnes morborum ſpecies perluſtrare, qui motibus depravatis vel plane abſolvuntur, vel ſaltim exacerbantur; quippe qui labor anguſtis mei inſtituti cancellis neutiquam poſſet circumſcribi, ſed potius integrum vaſtumque requireret volumen. Proinde licebit mihi quædam tantum ægritudinum genera exempli quaſi loco afferre, & generales quasdam ſubnectere cautelas, ex quarum ſolicita comparatione & prudenti applicatione, rectus ſedativorum uſus in aliis quoque morbis addiſci poterit & derivari.

§. VIII.

Digitized by Google

§. VIII.

Primâ itaque quam ex morbidarum afflictionum cenſu iam in ſcenam producere placet, eſt ille dolorum atrociſſimus, qui ex calculo oritur, & tam gravis eſt, ut in epilepſiam, convulſiones, delirium, animi deliquium, cœcitatem quoque homines deiiciat. Crudeliſſimi huius doloris cauſſam in nihil aliud reiiciendam eſſe cenſeo, quam in eximiam anguſtorum canalium, per quos calculus transgreſſum molitur, ſenſibilitatem, quæ tanta eſt, ut univerſum genus nervoſum in conſenſum rapiatur, graviſſimaque producantur ſymptomata. Compertum enim ex anatomicis eſt, uretheres ex membranis nerveo-muſculoſis, quæ exquiſitiſſimæ ſemper exiſtunt ſenſationis, eſſe conſtructos; hinc, ſi calculus vel ſponte, vel motu corporis, animi affectu, aut etiam per pellentia remedia, ex ampliori renum pelvi dimovetur & urinariis canalibus infigitur, tunc irritatio & dolorificus oritur ſenſus, maxime ſi calculus grandior fuerit, aſperior aut acutior, dolorem excipiunt ſpaſmi, & hos denique omnia illa mala, quæ præter intolerabiles dolores, calculoſos miſerrime excruciare ſolent, iſchuria nempe, nauſea, vomitus, alvi adſtrictio, pulſus debilis, horripilatio, aliaque. Cum itaque calculus uretheri infixus unica & vera dolorum ſit cauſſa, ſub hoc autem ſpaſmorum impetu & dolorum acerbitate, exitus eius & propulſio magis impediatur quam promoveatur; ratio utique dictitat, omnia illa remedia, quæ ſpaſticis fibrarum tractionibus & conſtrictionibus leniendis ac componendis dicata ſunt, qualia maxime ſunt ſedativa, interne & externe applicata, præſtantiſſimi eſſe effectus. Commendandus hunc in finem cum aliis mitioribus ac ſecuriſſimis anodynis quam maxime eſt ſupra qui-

laudatus, ſpiritus anodynus mineralis HOFFMANNIANVS, qui præter præſentiſſimam, quam in doloribus & ſpaſmis ſopiendis efficaciam poſſidet, id quoque peculiare habet, quod non communi anodynorum more vires proſternat, ſed potius easdem erigat. Si vero mitioribus non obtemperare velit dolorum ſævitia, ad validiora progrediendum eſt, & theriaca cœleſtis, maſſa pilularum Starckiana, de cynogloſſa, laudanum opiatum per fermentationem paratum, aliaque id generis in uſum vocanda ſunt. Cavendum tamen ſemper eſt quam ſolertiſſime, ne nimius horum fiat medicamentorum uſus, adeo ut omnes motus & dolores iisdem ſiſtantur, quoniam hac ratione, robore partium penitus deiecto & tono, calculi excretio non contingere poteſt, ſed is propulſione deficiente, impactus manet, & nonnunquam experientia teſte lethalem urinæ ſuppreſſionem producit. Præterea ſi corpus ſenile, infirmum per prægreſſum morbum, viribusque exhauſtum, tutius utique eſt, ut a ſedativorum, & inprimis opiatorum, uſu abſtineamus, quam ut ægros graviſſimo exponamus periculo. Etenim attritis poſt gravem dolorem viribus, ut plurimum reſolutio & atonia partium excipit, quæ ſi ſedativorum uſu augetur adhuc, calculus non ſolum remanet, ſed etiam laborantes partes facile in ſphacelum conſiciuntur.

§. IX.

Aliud dolorum genus non minus acutiſſimum eſt, quod podagræ nomine venit. Hic morbus in ludibrium pæne Medicorum abiit, & omnium pertinaciſſimus eſt, ita ut vix medicamentis cedat, & Medicos tandem cogat, ut querelis & clamoribus ægrotantium moti, ad ſedativa confugiant, & hiſce allevamentum afferre conentur, licet

infelici plerumque successu. Cum enim ex pathologicis notum sit, materiam podagrici doloris esse serum acre, stimulans, ex tunicis glandulosis & glandulis iuncturarum separatum, & in articulationibus stagnans, quod circumiacentes membranas nerveas vellicat, stimulat atque dolorem producit, cui denique supervenit spasmus; dilucide utique patescit, sedativa & anodyna, sive exterius sive interius usurpata, neutiquam eius esse efficaciæ, ut morbum hunc radicitus tollere queant, sed potius dolorem tantum obtundendo palliativam præstare curam, relicta in corpore materia peccante. Immo relictum & stagnans hoc modo serum, mora maiorem acquirit acrimoniam, donec tandem ad alias partes deferatur, inque iis multo peiora concitet mala, cardialgias, colicas convulsivas, convulsiones, inflammationes, paralyses, apoplexias aliasque id generis plura. Sane si observatorum Medicorum evolvimus libros, nihil frequentius occurrit, quam allegationes periculosæ metastaseos materiæ podagricæ, & inprimis quam plurimæ funestæ eiusmodi historiæ exstant in M. N. C. & *Actis Hafniensibus*, quibus accedit *Crato*, qui in *consiliis pag. 1015. cons. 367.* ex abusu narcoticorum & stupefacientium podagram transisse in asthma, annotavit; & *Wepferus lib. de Apopl. p. 2. & 3.* ex podagra emanente apoplexiam fieri auctor est. Denique etiam de externo sedativorum usu in podagra tenendum est, quod eadem, inprimis si validiora fuerint, mitigent quidem dolores, ast torporem & motus impotentiam relinquant atque ad tophorum generationem disponant. Summa itaque cum prudentia & solicita cautione in doloribus podagricis adhibenda sunt sedativa, & plane omittenda, nisi cum diaphoreticis misceantur, aut leniss-

leniſſima ſaltem eorum, qualia ſunt emulſiones papaveraceæ, propinanda. Eo maiori autem cum periculo, uti præcedente paragrapho fuit monitum, adhibentur ſedativa, inprimis opiata, in perſonis imbecillibus atque ſenilibus, ſiquidem natura ipſa per ætatem & vim morbi ſubinde debilitata, fatiſcit demum atque inidonea fit ad ſerum illud extus propellendum; deinde eadem tonum partis nimis deſtruunt, ut maior ſtaſis fiat & depoſitio; cuius funeſtiſſimi eventus teſtis etiam eſt ſequens hiſtoria. Vir quidam diu excruciatus podagræ doloribus, opii eſſentiam aſſumſit, ſperans hac ratione fractam iri mali vehementiam, ſed falſo. Paulo poſt enim podagra in corpore velut vinculo quodam retenta, dolores ſummos procreavit, qui infixi velut præcordiis, circa cordis ſcrobiculum maxima cum anxietate emicabant, increſcebat mox valetudo, increſcebant dolores & accedente ſingultu, poſt graviſſima tormenta ægrum conficiebant & opium non dolores, ſed vitam potius extinxit. Sic vir quidam generoſus, longa & iniqua podagra conflictatus, remedium doloris in externis quærere cœpit, igitur admotis linimentis ex ſpiritu vini, camphora, & opio paratis, egregie ſibi allevatus videbatur, remittente nempe per aliquot annos dolorum inclementia; at latet anguis in herbis, incidit enim in cachexiam, pedum tumorem, tandem in aſthma convulſivum lethale.

§. X.

Denique doloribus adhuc accenſendus eſt ille, qui potiſſimum in colo ſævit, & inde colicus dicitur: oritur hic vel a flatibus colon cum ieiuno nimium diſtendentibus, vel a materia acri bilioſa inteſtina ſtimulante & ad ſpaſmos diſponente. Priori in caſu omnia exulent ſedativa,

omniaque motus imminuentia, propterea, quod tonum inteſtinorum, qui tamen ad propulſionem flatuum ſumme neceſſarius eſt, magis deiiciunt, eoque deſtructo variis aliis morbis ingenerandis anſam præbent. Cum enim flatus nunquam inteſtina expandere valeant, niſi fibris eorum nimis relaxatis, hæc autem relaxatio & debilitas diſtenſione augeatur, damnoſiſſimum utique erit motum periſtalticum per anodyna & ſedantia magis adhuc deiicere, ſiquidem hac ratione plenaria producitur atonia, quam preſſo pede in aliis quoque partibus motuum vitia defectiva inſequuntur. Nihil ſane communius eſt, quam ut colicam per ſedativa ſopitam excipiat paralyſis; id quod *Baglivus* præclare notat *Prax. med. lib. 1. §. 1. pag. 100.* dum ſcribit: *nihil familiarius colicæ ſupervenit, quam paralyſis; cave igitur, ne opiata copioſius in ea exhibeas, ſolet enim poſt opiata magnus ſudor ſupervenire & exinde paralyſis.* Eiusdem quoque ſententiæ eſt *Raygerus Obſ.* 50. qui in crudeli inteſtinorum dolore pilulas Wildeganſii reiicit, quia facile in ſomno ſudor & pareſis ſuccedit; & *Williſius de anima brut. cap. 3.* exemplum aſſert, ubi vir quidam robuſtus colica atroci vexatus ingentem opii quantitatem incaute ſumſit, paulo poſt conqueſtus eſt onus ingens ventriculum aggravare & duriſſime opprimere, ſecuta ſunt deliria & mors. Quod ſi vero colica a materia acri bilioſa inteſtina vellicante fuerit concitata, locum quidem habere poſſunt ſedantia, ſed non prius, quam cauſſa illa, quæ doloribus anſam præbuit, fuerit ſubmota, & dolorifica ſenſatio lenioribus obſequi nolit; nec tum quidem copioſa & ſola ſunt offerenda, ſed cum talibus miſcenda, quæ exceſſivam eorum operationem quodammodo compeſcere valent, qualia maxime

ſunt

ſunt diaphoretica. Egregium hanc in rem *Baglivi l. c.* eſt monitum, dum p. 101. *ante uſum opiati*, inquit, *ſemper enema iniicias, diaphoretica cum opiatis mixta feliciſſima ſunt in colicis.*

§. XI.

Progredimur ad vomitum, qui fit, quando ſpaſmodice conſtricto pyloro, ventriculi motus peristalticus pervertitur, & ad ſuperiora vergens, efficit, ut contenta per os egerantur. Hic vomitus, quoniam plerumque corpus a ſubiecto aut qualitate aut quantitate moleſto & noxio per eius eliminationem liberat, vix unquam expoſcit ſedativa, niſi aut nimius ſit, aut incongruus. In genere autem diſtinguendus eſt vomitus in idiopathicum & ſymptomaticum, ſive qui per conſenſum venit. Symptomaticus eſt ille, qui læſiones partium ſenſibilium, retroceſſiones exanthematum, dolores calculi, cohibitam dyſenteriam & diarrhœam excipit & in omnibus ſpaſmodicis & convulſivis affectibus conſpicuus eſt. Hic, quoniam cauſſæ morbi tollendæ non accommodatus, ſed potius impetuoſis motibus vires deſtruit morbumque corrumpit & graviorem ac periculoſiorem reddit, immo ſi diu durat, mortem ipſam infert, commodiſſime & maxima cum euphoria blandis anodynis ſiſti & complacari poteſt; idiopathicus vero, cum materias vel mole vel qualitate peccantes, quales ſunt cibus & potus nimia quantitate ingeſti, ſaburra in primis viis hærens, venena aſſumta, lac coagulatum in infantibus, exturber, non facile ſiſtendus eſt, ſed potius leniter promovendus, niſi vires nimium exhauriat, diuque duraverit, alioquin graviora mala ſubſequi ſolent. Teſtantur enim obſervationes a vomitu eiusmodi præpoſtere ſedato cardialgiam, ſingultum, lipothymiam, ſum-

mam anxietatem præcordialem cum extremorum frigore, calore interno, immo interdum ipsam mortem fuisse secutam. Idem sentiendum est de critico, in tertianis & quartanis, vomitu, nec non de illo, quem gravidæ primis statim ingravidationis mensibus experiuntur; quandoquidem gravidæ, quæ multum vomunt, ex observatione Ill. D Hoffmanni Patroni atque Præceptoris mei æternum colendi, ipso puerperii tempore minus incommodi sentiunt & non facile febribus tentantur. Verbo: si ex quantitate humorum vitiosorum ortum traxerit, neutiquam vomitus sistendus est, si vero ex inordinatis & impetuosis generis nervosi motionibus subnascatur, tunc utique citra incommodum sedari non solum potest, sed etiam debet. Peculiaris adhuc vomitus species est sic dicta sanguinea vomitio, quæ familiarior sexui sequiori est, & exturbato mensium fluxu ortum trahit, quæ itidem non præpostere sistenda est sedativis, sed eadem tum demum adhibenda sunt, quando post prægressam sanguinis in ventriculo resolutionem, & apertis ordinariis sanguinearum excretionum viis is ipse non conquiescit.

§. XII.

Eadem fere ratio est diarrhœæ quam vomitus, nisi quod in hac per inferiora fiat evacuatio, in illo vero per superiora, hinc eadem propemodum cautio circa usum sedativorum tenenda est ac observanda. Nimirum per notum intestinorum auctum eiici hac ipsa solent fœtida, viscida, tenuia, biliosa, flava, spumantia, quandoque etiam nigra, quæ si ex latibulis suis non exturbarentur, gravissimum corpori minarentur periculum, adeoque optimo consilio hæc materia excrementitia e corpore proscribitur, id quod testantur innumera illorum exempla, qui post superatum

ratum hunc morbum eo firmiorem nanciſcuntur valetudinem, contra vero ſi relicto fomite motus excretorii tantum per remedia ſedativa ſiſtuntur, nihil ſane aliud, quam graviora exinde emergere poſſunt mala. Duplex autem potiſſimum noxa eſt quam ſedativa inprimis validiora in diarrhœis excitant, una, qua directe robur & tonum inteſtinorum deſtruunt, altera, qua compluribus aliis morbidis afflictionibus per indirectum ortum præbent atque occaſionem. Iam dudum obſervarunt Medicorum ſagaciſſimi, opiata aliaque ſedantia maxime ventriculo & inteſtinis eſſe aliena, eoquod immedicabilem ventriculi & inteſtinorum atoniam, digeſtionis vitia, enormes cum ſpaſmis flatulentias alvique ſuppreſſionem gignunt. Alterum quod inde propullulat damnum, eſt, quod repreſſa & retenta ſic materia, eadem acrimonia ſua vicinas partes infeſtet & cardialgias, ſingultus, anxietates & complura alia inferat ſymptomata. Licebit mihi huic rei fidem facere notabili quodam exemplo. Nimirum: Vir LL. annorum, temperaturæ cholericæ, a multis annis arthriticus, vino liberalius paulo indulgens & ſalitis ac induratis delectatur cibis, a vino ebrius factus autumnali tempore iter facit nocte, domum reverſus, ſentit diarrhœam, cum quodam horrore & laſſitudine membrorum & appetitus proſtratione, & quoniam tormina non levia ſimul paſſus eſt, Medicus hiſce ſuccurrens præſcripſit pulverem ex cornu cervi uſto, coralliis rubris, una cum grano uno laudani opiati, quem pulverem quater aſſumſit de die, a cuius uſu ſentit quidem dolorum abdominis mitigationem & ſecretionum imminutionem, aſt loco horum moleſtiſſimum, qui ad tres dies durans, ægrum miſere conficiebat, percipiebat ſingultum, omnibus viribus

bus consumtis somnoque defraudato. Equidem conquievit per intervalla, ad dimidium horæ, ad tempus quoque sistebatur assumtione infusi herbæ Theè & remediorum antispasmodicorum; mox autem revertebatur, & quandoque ad quadrantem horæ, interdum etiam per integram continuabat, omniaque remedia pertinaciter spernebat, donec tandem in consilium adhibito alio Medico, ferocia mali frangeretur & æger cum pristina in gratiam rediret sanitate.

§. XIII.

Hæc de diarrhœis idiopathicis, iam etiam quædam de symptomaticis. Symptomaticus alvi fluxus dicitur is, qui aliis morbis supervenit, sive cum euphoria decurrat sive non. Compluribus autem morbis complicatur quidem diarrhœa, sed inprimis notabilis est illa, quæ sæpius continuas & malignas febres stipare solet. De hac communis Practicorum sententia est, eandem pessimæ notæ symptoma esse, eoquod vires debilitet, motus febriles turbet & materiam peccantem per habitum corporis eliminandam ad interiora revocet, hacque opinione inducti, si compareat & crebriores fiant deiectiones, eandem theriacalibus, opiatis & adstringentibus cohibere conantur. Verum enim vero cum sub ipsis febrilibus paroxysmis & commotionibus, humores ac sanguis in succos excrementitios, acres, sulphureos, viscidos variique generis excrementa resolvantur, adeoque corpus non tantummodo per corticem cutis, sed etiam per inferiores partes a fœculentis & crassis sordibus repurgandum sit, clarissime utique innotescit, toto eosdem errare cœlo, & nimis meticulosa sua prudentia mortem nonnunquam procreare. Quod si enim hæc excrementa non debite per emunctoria excernun-

cernuntur, neque Medicus hunc defectum compenſat, ſed potius opiatis magis adhuc promovet, non poteſt aliter fieri, quam ut materia illa intus retenta, vel in excretione ſuppreſſa, graves poſtea noxas, & inprimis in aliis partibus inflammationes & damna, producat, immo lethalem vitæ cataſtrophen inferat, maxime ſi circa critica contigerit tempora. Interea tamen, ſi forte nimiæ fuerint diarrhœæ ac vires exhauriant, de leniſſima earum complacatione cogitandum, quamvis & tum quoq; non alia niſi roborantia, maxime, extrinſecus admota, locum inveniant & ultra theriacalia & diaſcordium Fracaſtorii ad ſummum, ut bene monet Illvstr. Don. Hoffmannvs in diſſertatione ſua *de diarrhœa in febribus malignis ſalutari pag. 29.* non adſcendendum ſit. Commemorabilis hanc in rem ſequens eſt caſus. Iuvenis bilioſus XXV. annorum, menſe Iunio corripitur laſſitudine, ciborum faſtidio, frigore extremorum, altero die æſtu vehementiſſimo, lumborum dolore, ſiti, anxietate præcordiorum, cephalalgia graviſſima, dati fuerunt pulveres bezoardici, mixturæ bezoardicæ &c. alvus erat ſicca, pulſus vehemens, de nocte leviter delirabat, dabantur clyſteres, qui ad tempus levamen adferebant, circa diem ſeptimum inteſtina murmurabant, & mordicantia circa umbilicum ſentiebantur tormina, & incipiebat æger deiicere flava bilioſa. Medicus præmetuens diarrhœam, & quaſi illa nociva ſit in febre, quam putabat malignam, omni ſtudio illam impediebat electuario, quod ex robb cydoniorum, theriaca cœleſti boloque armeniæ confectum erat, quod aſſumebatur cum aqua menthæ & cinnamomi. Mox æger ſumme debilitabatur, anxietas præcordiorum augebatur, cum æſtu intenſo ardoreque vehementiſſimo circa orificium ventriculi, extrema corporis

frigebant, pulsus evadebat debilis & inæqualis, delirium accedebat gravius, & die nono moriebatur.

§. XIV.

A diarrhœis transgredior ad dysenteriam, quæ etiam excretionis per inferiora genus est, & a diarrhœa differt, quod in ea materia, quæ excernitur cruenta, vel purulenta sit, maiorque torminum atrocia coniungatur. Quanta damna ab inconsiderate & turbulenter adhibitorum opiatorum usu suscitentur hoc in morbo, quotidiana loquitur experientia. Nihil enim in visceribus a spasmis tantopere debilitatis & acerrima materia arrosis magis inflammationem & subsequentem exulcerationem ac sphacelum promovet, quam sedativorum usus, quæ quamvis ad tempus inducias dent, mox tamen gravius prorumpit malum & ipsa mors inducitur. Hinc solicite Medici dissuadere solent usum sedativorum in dysenterico alvi fluxu, e quorum numero sunt verba Illvstr. Dn. Hoffmanni, quæ in *Medic. system. Tom. II. pag. 279.* §. *XI.* & in *scholio* exstant: *Res periculi plenissima est, ubi ventriculus & intestina ad inflammationem & sphacelum inclinant, vel ubi magna humorum in corruptionem prona impuritas est, opiata & anodyna propinare; prudentis itaque est, in dysenteria, passione iliaca, colica spasmodica & atroci cardialgia, probe & vires ægrotantium & tempora morbi atque humorum dispositionem intueri, si sedativa exhibere velimus, alias loco exoptati solaminis, mortem accersimus.* Quinimmo frequentissima apud observatores exstant funesta usus opiatorum in dysenteria exempla. Sic *Thonnerus lib. 3.* annotavit, quod videlicet omnes illi dysenterici, qui laudanum opiatum assumserant, fuerint mortui. Et *Waldschmidius* in dysenterico, cui tantum enemata

ma cum modica opii quantitate era applicatum, mortem subsecutam fuisse memoriæ prodidit. Quod si vero ob nimium motuum excessum opus sit sedatione quadam, eadem maxima cum circumspectione & prudentia est perficienda, adhibendo selectissima tantum & mitiora, lenientibus aliisque congruis remixta.

§. XV.

Excipiunt febres, quæ nonnisi affectus generis nervosi sunt, & cum insigni totius œconomiæ vitalis turbatione, immo gravissima functionum tam animalium quam vitalium & naturalium læsione decurrunt. Harum familiarissimæ & communissimæ sunt sic dictæ intermittentes, quarum causa materialis plerumque in primis viis delitescit, quæq; certis statisque temporum periodis paroxyzantes semper cum excretione quadam finiuntur. In harum curatione palmarium & principalissimum momentum a Medico perquam studiose tenendum est, ut excretiones febribus hisce solennes rite procedant, nec typus febrilis immutetur & maiores motuum turbæ invalescant. Quod si enim prius contingat, materiæ quæ febrem suscitavit indoles eo magis depravatur & gravioribus morbis inducendis apta fit & habilis: si vero posterius accidat, transit morbus febrilis in longe graviorem & periculosiorem, immo mors ipsa testante experientia excipit. Ex adductis hisce clarissime utique innotescit, sedativa, quæ ita disponunt nervos, ut ad actiones & insultus materiæ peccantis minus se commoveant, in febribus non proficua, sed maxime pernicioſa existere, eoquod suspendant quidem motus febriles & paroxysmos supprimant, sed motum & secretiones humorum validissime impediant, causamque magis firment, ut eadem solidis partibus & viscer-

ribus impacta maneat & longas atque periculosas ægritudines excludat. Notissima sane sunt exempla, quæ fidem faciunt, præposterum hunc sedativorum usum viscerum obstructiones, febres lentas, pedum tumores, hydropem, affectus flatulentos & spasmodico-convulsivos fuisse subsequutos.

§. XVI.

Quemadmodum febrium frequentissimæ sunt intermittentes, ita periculosissimæ sunt malignæ, quæ cum subita virium prostratione, animi defectione, pulsu debili, turbatione actionum animalium, agrypnia, deliriis, nonnunquam etiam convulsivis plane motibus invadere solent. Præterea communi ferme omnium Medicorum suffragio, malignitatis ratio potissimum versatur in elementorum sanguinis dissolutione & secessione, totiusque massæ sanguineæ putredinosa destructione, ita ut hausto miasmate & ad sanguinem delato, is ipse in eiusmodi motum concitetur, quo sudores largi, colliquativi, symptomatici, urinæ tenues, copiosæ, stagnationes seri in partibus oboriantur & destructa magis magisque sanguinis mixtione vires labascant & funestus tandem emergat finis. Quæ cum ita sint, nemo profecto negabit, non solum periculosum sed etiam lethiferum in hisce anodynorum esse usum, quippe quæ vires magis deiiciunt, deliria augent motumque sanguinis retardando efficiunt, ut virulentum miasma non tam per corporis peripheriam excernatur, quam potius sanguini intermixtum maneat, eundemque eo citius & certius ad putredinosam indolem disponat. Egregia sunt verba quibus Illvstr. Dn. Hoffmannvs huic sententiæ suffragatur, dum *Medicin. ration. Tom. II. pag. 52.* scribit. *Omnibus anodynis in acutis & mali-*

malignis morbis, & opiatis nihil perniciosius est, quia horum usu tristissimam mortem acceleratam fuisse, tristissimis aliquot exemplis edocti sumus. Inprimis autem perquam studiose cavendum, ne urgentibus vigiliis quisquam anodynis somnum procurare audeat, propterea, quod post nimias vigilias extreme debilitatæ sunt cerebri ac partium fibræ, & delecto adhuc magis per sedativa earum robore, facillime exitialis humorum stasis vel plane stagnatio oriri potest. Eadem cautio eo diligentius tenenda est, si morbus iam cum notabili gravitate aliquandiu ursserit, & partes interiores nobiles, quæ plerumque post mortem sphacelo correptæ deprehenduntur, iam in putredinosam dispositionem vergere incipiant; siquidem si hoc tempore etiam leniss̃imas tantum offeruntur remedia anodyna, sphacelum certissime promovent, adeoque ipsam accelerant mortem.

§. XVII.

Inter inflammationes, quæ interiora attentare solent, frequentissima est pleuritis & peripneumonia, quæ cum horripilatione, pulsu celeri, respirationis difficultate & dolore acuto pungitivo in pectore infestare solent. Quemadmodum autem hæ, uti in genere omnes inflammationes, a sanguine in minimis vasis stagnante oboriuntur; ita primaria utique artificis in earum persanatione intentio esse debet, ut stagnantem humorem, quanta quidem potest celeritate, discutiat, ne mora diuturniori dispositionem ad putredinem concipiat, ipsique parti gravissimam læsionem ac corruptionem inferat: adeoque nocentissima omnia ea sunt, quæ resolutionem & discussionem quovis modo impediunt. Proinde elucescit, sedativa omniaque opiata, quorum ea est efficacia, ut debilitato

fibrarum elatere, dolores quidem obtundant, sed retardato sanguinis motu, eo maiori & graviori stagnationi ansam præbeant, in his affectibus esse pernicioſissima, utpote quæ partem inflammatam in putredinosam aut ulcerosam corruptionem præcipitant, & coctionem materiæ impediendo, ægrum subita tandem suffocatione iugulant: quinimmo commotum ab inflammatione sanguinem ad cerebri minus elastica vasa invitant, ut somnolentiæ atque sopores lethales inde propullulent. Quod ut eo certius innoteſcat, liceбit interserere funestum exemplum. Vir L. annorum, plethoricus, crassiori diætæ & vini usui adsuetus, nocte & sub frigido aëre iter suscipit, domum reversus summam debilitatem artuum & partium extremarum sentit, in specie als wann ihm an den Händen die Finger eingeſchlaffen wären, horrore corripitur, vomitu, dolor lateris ad scapulas & claviculas extenditur, respiratio summe anxia est & anheloſa, pulsus inæqualis, urina rubicunda & turbida, sed citra sedimentum; administrata fuit venæsectio, sed non adeo larga, exhibita etiam fuerunt diaphoretica cum antipleuriticis specificis mixta, ast difficilis semper manebat respiratio, nihil ferme eiiciebat, nisi parum sputi albi, viscidi, facies rubebat, de summa querebatur pectoris anxietate suffocatoria, vigilia assidua aderat, ad quam dissipandam alius Medicus accedens opponit medicamentum, pulverem scilicet antipleuriticum, mixtum cum floribus papaveris rhœados & theriaca cœlesti, a quo autem anxietas maior facta cum sudore frigido mentisque insigni turbatione atque delirio, & ita quarto a decubitu die æger moriebatur.

§. XVIII.

Ab inflammationibus transcendimus ad hæmorrhagias,

gias, quæ arctissimo quodam inter se cohærent nexu. Quemadmodum enim inflammatio a sanguinis congestione & stasi in substantia maxime porosa partium accidit, ita excretio sanguinis per partes extimas, vel cute firmiore minus investitas, a liberiori sanguinis circulatione impedita per vasa atque viscera ortum suum ducit; immo inflammationi sæpius coniungitur hæmorrhagia, & hæmorrhagia etiam inflammationem post se trahit, uti apparet in mictu cruento, quem subsequi solet nephritis & ulcus renum, in hepatico fluxu, cui non raro succedit hepatitis, in hæmoptysi, quam inflammatio pulmonum & phthisis frequentissime excipit. Quapropter non sine ratione concludo, sicuti in inflammationibus noxius & pernicioſus sedativorum & opiatorum usus deprehenditur, ita idem quoque, ob rationes superius allegatas, in hæmorrhagiis tenendum est. Sane si experientia duce omnes hæmorrhagiarum species perlustramus, tam grave est damnum, quod adhibita in iis gignunt sedativa, quam quod graviſſimum. Nam quid frequentius est, quam quod opiata, in narium hæmorrhagia usurpata, cephalalgias acutissimas & gravativos quoque capitis dolores, apoplexias, vertigines, capitis erysipelata, asthmata, scotomias, in senibus affectus soporoſos produxerint, quemadmodum id cum aliis confirmat sequens casus. Quæstor quidam cachecticus in hæmorrhagiam narium incidit graviſſimam, cui cohibendæ datum fuit electuarium ex conserva rosarum, semine hyoscyami, papaveris & hæmatite præparatum, quod assumsit ad nucis iuglandis magnitudinem, & sedatus fuit fluxus. Tertio die revertitur malum & cum pristina dosi non operaretur, accepit duplicatam, & cum hæc esset sine effectu, adhuc duas

doſes

doſes ſuperingeſſit, unde omnis rationis fuit expers, locutus eſt multa male cohærentia, præſagiebat futura, nec dormiebat, nec comedebat per 24. horas, tandem ad ſe rediens, ipſum quaſi in ſomniis fuiſſe detentum; dicebat, mortuus autem tandem eſt hydrope. Hæmorrhoides quemadmodum excedentes ad cachexiam, anaſarcan, aſciten, hecticam viam pandunt, ita ſi intempeſtive ſedativis ſupprimuntur, iisdem malis ingenerandis apta ſunt, & præterea colicas atrociſſimas, raptus humorum ad caput & turbas in actionibus ratiocinationis relinquunt. Triſtiſſimum huiusmodi exemplum notavit Excellentiſſimus Dn. Hoffmannus in viro hypochondriaco, ubi immoderatior hæmorrhoidum fluxus ab improvida opiata medicina confeſtim fuit cohibitus, ſecuta hinc fuit coli, quod ſiniſtrum latus occupat, firmiſſima conſtrictio, qua ſanguis impetuoſius ad ventriculum & caput urgebatur, unde ventriculi & meningum inflammatio lethalis cum convulſione intra duos dies coorta eſt. Hæmoptyſin per anodyna ſedatam reſpirationis difficultatem, pectoris anguſtiam ipſamque phthiſin excipere in propatulo eſt. Nimius menſium fluxus ſi per ſedativa ſiſtatur, in plenariam menſium ſuppreſſionem, fluorem album, varia quoque ulcera, inflammationes cum hectica febre, tumores abdominis & uteri, cachexias variaque ſpaſtica hypochondriaco-hyſterica pathemata terminatur. Sanguinis profuſiones, quæ abortum, vel legitimum & difficilem partum ſtipare ſolent, ſi quis ſedativis, opiatis vel plane narcoticis compeſcere conabitur, is profecto malum longe deterius reddet, ut hæmorrhagia cum ſumma virium defectione ad lipothymiam usque procedat viresque peſſundet penitusque extinguat. Eo ma-

ius

ius autem damnum, eoque gravior noxa a sedativorum usu expectanda est, si eadem adhibeantur in largissimis sanguinis profluviis, quibus animi deliquia iunguntur, siquidem ab eorum usu syncope fit gravior maiorque virium iactura, & licet sanguis nonnunquam subsistat, maiori tamen vehementia & impetu redit, ut tandem succumbendum sit. Quamvis vero uti iam iam deduximus, multiplicia & gravissima sint damna, quæ hæmorrhagias per sedativa cohibitas subsequi solent; non tamen negandum est, eadem remedia sub certis circumstantiis & conditionibus admitti posse, modo artifex solerter inquirat in morbum, solicite consideret subiecti rationem & denique post temperantium & lenientium usum, selectissima tantum propinet.

§. XIX.

Commemoratis sic & perlustratis morborum quibusdam, superest adhuc ut quemadmodum superius promisi, cautelas quasdam & regulas subnectam, quæ illa quæ adhuc deesse videntur suppleant & genuinam monstrent viam, qua rectus & salutaris sedativorum usus obtineri queat. Proinde in horum remediorum administratione & applicatione hæc perquam curiose tenenda sunt.

I. Semper tutius est ab anodynis debilioribus & magis antispasmodicis, naturæ amicis, ad vehementiora narcotica, stupefacientia procedere.

II. Securius est per externa sistere dolores magis, quam internis.

III. Si indicantur opiata vel narcotica, opportune & maturius, neque eo tempore, ubi virium est infirmitas,

ubi pulsus, qui semper ab opiatis exhibitis minor fit, est debilitas, ne dicam ubi omnes vires iam penitus exhaustæ vel funestæ sanguinis stases sunt, eadem adhibere oportet.

IV. Sedativa exoptatissimam spondent medelam, ubi nimia adest dolorum & spasmorum ferocia, ex animi affectu, vel principio subtilissimo, aut materia externa producta, vel ubi natura sensibilior & anomalis motionibus nervosis assueta est, ætas præterea iuvenilis viget motuumque concitata urget vehementia.

V. Nocent eadem, quando ingens sanguinis & humorum est impuritas, ut in cacochymicis, scorbuticis, in quibus ad sistendum dolorem vel spasmum paulo immoderatius datum opiatum lethiferum est, sphacelum quia inducit paratissime.

VI. Vbicunque alvus est clausa, humores acidi viscidi in primis viis stabulantur, viresque imbecilles sunt, ibi opiata instar veneni sunt; possunt tamen habere locum, si refracta dosi cum purgantibus pilulis misceantur, stratagemate felicissimo, quo passim in praxi usi fuerunt *Riverius & Poterius*, cuius consummatissimus interpres in *notis* ad *pag. 278.* præclare monet. *Si ullum datur opii correctivum sane purgans est vel etiam emeticum, horum enim amico contagio deponit vim suam stupefactivam, & magis acquirit virtutem resolventem, mitigativam tamen.*

VII. Vbi nervi non tam a mole materiæ, quam eiusdem

dem acri & virulenta qualitate vellicantur, anodyna rite præparata & cum diaphoreticis mixta, egregiæ sunt virtutis; horum enim usu non quiescunt solum spasmi, sed materia etiam relaxatis viis ad exitum per salutarem sudorem præparatur, adeoque torpor, somnolentia, nimia vertigo, dolor capitis gravativus, alvi contumax adstrictio & mineræ morbificæ in partes maior impactio avertitur.

VIII. Anodyna semper meliori cum effectu cum humectantibus soluta, nec non circa tempus somni ordinarium exhibentur.

IX. Nunquam ex toto & vi dolores penitus dissipandi atque delendi sunt, cum hac ratione & ipsius quoque naturæ motus sistantur; quapropter melius semper est & tutius, nisi id urgeat dolorum vehementia, causam doloris aggredi remediis, quam ipsa neglecta, dolorem ceu productum tantummodo sanare.

X. Vbi viscerum adest infarctus & atonia, nunquam fere utilia sunt sedantia; quare Medicus magna solicitudine in hydrope, cachexia, chlorosi &c. fugiat usum anodynorum, sive illum ipsum indicent dolores, vigiliæ, hæmorrhagiæ &c. ne incautus ex improviso mortem procuret.

XI. Opiata cautissime in epilepsia danda sunt, nisi eadem fuerit ex gravi dolore orta; licet enim paroxysmum suspendant, fortius tamen revertentem efficiunt, simulque memoriam debilitant, ad affectus soporosos, nec non apoplexiam maxime disponunt.

XII. Paralytici a suavcolentibus & viporosis admodum læduntur, immo iisdem ex facili iterum in motuum defectiva vitia præcipitantur; eo quod post paralysin superatam, plerumque capitis debilitas, torpor & somnolentia remanere soleat.

XIII. Noxa quæ ab improvido & præpostero opiatorum & narcoticorum usu in corpore suscitatur, melius & citius non emendatur quam per emetica.

§. XX.

Atque hæc fere sunt quæ inpræsentiarum speciminis loco in medium afferre placuit, immo per angustos harum pagellatum cancellos licuit. Deo itaque immortali immortales devotissimasque persolvo grates pro clementissimo auxilio, divina benedictione, omnigena salute & ineffabili gratia mihi tam a primis ineunabulis, quam etiam sub vitæ academicæ stadii decursu, largissime exhibitis; adsit ulterius ardentissime precor, mihi meisque conatibus omnipotenti suo præsidio, fortunet consilia, secundet auxilia omniaque prospero successu beet. Quod superest, Te candide atque benevole Lector, ea qua par est humanitate rogo, velis has de sedativis meditationes serena fronte inspicere & placide humaniterque de iisdem iudicare, & si quadam in re tibi lapsus videbor, nec omnia ad amussim perpolita erunt, facillime apud te veniam impetraturum me fore confido, si cogitaveris, hæc non pro materiæ amplitudine & dignitate, sed pro ingenii modulo & mediocritate fuisse pertractata.

In magnis enim & voluisse

SAT EST.

Digitized by Google